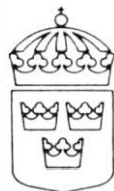


Motion till riksdagen

1987/88:U12

av Gunnel Jonäng m. fl. (c)

med anledning av prop. 1987/88:154 med förslag till lag om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m. m.



Mot.
1987/88
U12—14

Sammanfattning

Det får aldrig råda någon tvekan om att reglerna för vapenexport och tillämpningen av dem fullt ut harmonierar med den svenska säkerhets- och utrikespolitiken. Stor vikt måste läggas vid totalbedömningen av köparlandets utrikes- och inrikespolitiska förhållanden.

Det som hänt på vapenexportområdet har skadat Sveriges anseende och utgör en utrikespolitisk belastning.

Centerpartiet anser att den svenska regeringen skall kunna ge dispens till export av vapen i vissa fall. Regeringen bör skärpa prövningen i dispensärenden så att reglerna efterlevs.

Propositionen hänskjuter många grundläggande frågor till den parlamentariska utredningen. Propositionen tar därför inget helhetsgrepp på problemen kring vapenexporten.

Vi anser att den parlamentariska utredningen bör framlägga förslag om gränsdragning mellan civil och militär materiel. Rådgivande nämndens arbetsformer, liksom ansvarsfördelningen mellan regering och riksdag, bör utredas av den parlamentariska utredningen.

För att förbättra insynen bör det ske en öppen redovisning av vilka dokument som är sekretessbelagda.

Utredningen bör pröva om en officiell eller inofficiell lista skall upprättas över länder som för tillfället uppfyller kraven för svensk vapenexport. Syftet skall vara att minska exportens omfattning och antalet länder till vilka marknadsföring kan ske.

Samarbetsavtal skall endast utnyttjas för att samutveckla svensk försvarsmateriel. Samarbetsavtal får inte utnyttjas för att kringgå förbud mot krigsmaterielexport. Lagen om krigsmaterielexport måste också omfatta samarbetsavtal. Svenskproducerad materiel bör numreras för att förbättra kontrollmöjligheterna.

Handeln med svensk krigsmateriel måste få en rigorös kontroll, helt på företagets bekostnad. Om ett land bryter mot överenskomna regler skall all vapenexport dit avbrytas.

Centerpartiet anser att Sverige bör ta initiativ i FN för att få internationella regler för vapenhandeln.

Centerpolitiska utgångspunkter

Export av krigsmateriel är i princip förbjuden men kan ske efter dispens från regeringen. Grundförutsättningen för att export skall kunna tillåtas är att det sker till länder som inte befinner sig i konflikt eller hotas av konflikt liksom att dessa vapen inte kan användas för förtryck av landets invånare. Centerpartiet har varit initiativtagare till lagstiftningen om förbud mot vapenexport och till flera av de skärpningar av lagstiftningen som efter hand har gjorts.

Det får aldrig råda någon tvekan om att reglerna för vapenexporten och tillämpningen av dem fullt ut harmonierar med den svenska säkerhets- och utrikespolitiken. Stor vikt måste läggas vid totalbedömningen av köparlandets inrikespolitiska och utrikespolitiska förhållanden.

Vi anser att den svenska regeringen skall kunna ge dispens för export av vapen i vissa fall. En inhemsk möjlighet att utveckla, tillverka och underhålla försvarsmateriel är en säkerhetspolitisk tillgång och ger möjlighet att förse försvaret med materiel som är bättre anpassad till svenska förhållanden. De längre produktionsserierna spelar en betydande roll för att tillgodose en stor del av vårt eget lands vapenbehov med inhemsk produktion. Vi anser att det skall vara av svenskt försvarspolitiskt intresse om export av krigsmateriel skall beviljas och motiveras utifrån den svenska neutralitetspolitiken.

Om Sverige avskaffade vapenexporten och i ökad utsträckning tvingades köpa från andra länder skulle detta kunna skapa beroende som kunde äventyra vår neutralitetspolitik. Dessutom skulle det innebära vissa moraliska betänkligheter. Andra länder som upprätthåller ett försvar i samma fredliga syfte som Sverige bör också ha samma rätt som vi att kunna köpa vapen.

Centerpartiet anser att regeringen bör skärpa prövningen i dispensärenden så att reglerna för krigsmaterielexport efterlevs och att en restriktiv tillämpning sker av reglerna för den svenska vapenexporten. Det är nödvändigt att avsevärt förstärka kontrollen och göra en samlad översyn av reglerna, inte minst utifrån misstankarna om att de största vapentillverkarna i Sverige inte följt gällande riktlinjer.

Parlamentariska utredningen

Propositionen hänskjuter många grundläggande frågor till den parlamentariska utredningen. Propositionen tar inget helhetsgrepp på problemen kring vapenexporten. Centern har tidigare föreslagit att en parlamentarisk utredning skall tillsättas. Vi anser att det hade varit en fördel att först kunna ta ställning till de grundläggande frågor som utredningen skall behandla och därefter avväga vilka åtgärder som behöver vidtas.

Det som har hänt på vapenexportområdet har skadat Sveriges anseende och utgör en utrikespolitisk belastning. Det är nödvändigt att pröva om och i så fall på vilket sätt det är nödvändigt att förändra lagstiftningen, samt inte minst tillämpning och kontroll av lagstiftningen.

Utredningen skall enligt propositionen kartlägga och analysera i vilken utsträckning det inom ramen för försvarsbeslutet finns behov av export av

krigsmateriel för att bibehålla en livskraftig svensk försvarsindustri. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt i vad mån en ökad diversifiering och civil produktion inom försvarsindustrin kan minska behovet av vapenexport. Kommittén skall analysera ekonomiska och tekniska konsekvenser av olika begränsningar och av ökad vapenimport, samt av ett mer omfattande försvarsindustriellt utvecklings- och produktionssamarbete med utländsk industri.

Regeringen avser också att tillsätta en särskild utredare för att se över gränsdragningen mellan militär och civil materiel. Den tekniska utvecklingen gör gränsen mellan civil och militär materiel alltmer otydlig. Centerpartiet har tidigare föreslagit att en sådan klarläggning måste göras. Vi anser att krigsmaterielbegreppet är grundläggande för den parlamentariska utredningens arbete och föreslår att utredningsresultatet överlämnas till den parlamentariska utredningen för samlad bedömning.

Den parlamentariska utredningens arbete bör därutöver ges den inriktning som vi angett som utgångspunkter för vår syn på krigsmaterielexporten.

Rådgivande nämnden

Krigsmaterielinspektionens rådgivande nämnd tillkom 1985. Dess uppgift är att lämna råd i enskilda frågor som rör krigsmaterielexport. Nämnden består av sex ledamöter och är parlamentariskt sammansatt.

Vi har riktat kritik mot nämndens sätt att fungera. En förutsättning för att nämnden skall kunna fungera är att dess ledamöter har tillgång till fullständig information och att ärendena är väl förberedda. Vi anser att vissa förbättringar nu har kommit till stånd. Det är emellertid nödvändigt att den parlamentariska utredning som nu skall tillsättas får i uppdrag att se över nämndens arbetsformer samt ansvarsfördelningen mellan regering och riksdag.

Ökad insyn

Rådgivande nämnden tillkom bl. a. för att öka öppenheten i krigsmateriel-frågor. Fr. o. m. 1985 redovisar också regeringen till riksdagen årligen uppgifter om den svenska krigsmaterielexporten. Redovisningen omfattar uppgifter om bl. a. utförseltillstånd, försåld krigsmateriel, länderfördelning m. m. Regeringen offentliggör inte sammansättningen av den export som går till varje enskilt land. Regeringen offentliggör inte heller enskilda beslut om utförsel av krigsmateriel.

Sekretess i dessa frågor är delvis nödvändig, men vi anser att alla möjligheter bör tas till vara för att öka insynen och kontrollen. Stor restriktivitet måste gälla för användande av sekretesskyddet. Vi anser därför att den parlamentariska utredningen bör pröva om det för sekretessbelagda handlingar skall redovisas ärendets art, även om dess innehåll förblir hemligstämplat.

Marknadsföring

Regeringen föreslår att tillståndshavare och statliga myndigheter skall vara skyldiga att lämna en redovisning av sin planerade marknadsföring utom riket. Regeringen får förbjuda att anbud lämnas, avtal ingås eller liknande åtgärder som syftar till att försäljning kommer till stånd.

Vi anser att man bör överväga att upprätta en officiell eller inofficiell lista över de länder som för tillfället uppfyller kraven för svensk vapenexport. Vi anser att den parlamentariska utredningen får i uppgift att studera detta. Syftet skall vara att minska exportens omfattning och antalet länder till vilka marknadsföring kan ske. Förteckningen måste sedan fortlöpande bli föremål för översyn.

Samarbetsavtal

I 1971 års riktlinjer för krigsmaterielexport, som fortfarande gäller, betonas att samarbetsavtal mellan företag i Sverige och i andra länder om gemensam utveckling och produktion förutsätter en mycket restriktiv prövning vid val av utländsk samarbetspartner. Utrikesutskottet betonade i sitt betänkande att avtal om produktions-samarbete eller försäljning av tillverkningslicenser inte får utnyttjas för ett kringgående av gällande förbud mot krigsmaterielexport.

De senaste åren har samarbetsavtal tecknats i samband med krigsmaterielexport till Indien och Australien. Statistiken över utlandssamarbetet visar en kraftig ökning under senare år. Regeringen lägger i denna proposition inte fram någon ny reglering av försvarsindustriellt samarbete, men konstaterar att särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om eventuell vidareexport.

Vi vill understryka att samarbetsavtal endast skall utnyttjas för att samutveckla svensk försvarsmateriel. Samarbetsavtal får inte utnyttjas för att kringgå förbud mot krigsmaterielexport. Samma principer för prövning av samarbetsavtal måste gälla som för krigsmaterieexporten. Svenskproducerad materiel skall numreras för att förbättra kontrollmöjligheterna och motverka att materielen vidareexporteras i strid med lagen.

Kontroll

Regeringen lägger fram en rad åtgärder som bör förstärka kontrollen. Det som hittills har blivit känt om överträdelser mot de svenska vapenexportreglerna tyder i första hand på brister i övervakningen. Denna bör avsevärt kunna förbättras genom bl. a. förstärkning av krigsmaterielinspektionen och ökade resurser till inspektionen och tullen. KMI och tullen måste få de resurser som behövs för en effektiv kontroll. Idag bekostas huvuddelen av kontrollen av exportören. Vi anser att handel med svensk krigsmateriel måste få en rigorös kontroll, helt på företagets bekostnad.

Påföljd

Ett land vars regering tillåtit eller underlåtit att förhindra vapenexport av svensk krigsmateriel skall inte längre komma ifråga för export från Sverige.

Regeringen anser att om ett land bryter mot utfästelserna skall det påverka detta lands möjligheter att i fortsättningen få köpa krigsmateriel. Vi anser dessutom att när det har klarlagts att ett land medvetet brutit mot förbudet mot vidareexport skall all vapenexport till landet avbrytas.

Mot. 1987/88
U12

Regler för internationell vapenhandel

Den internationella vapenhandeln ökar kraftigt, även om dess totala omfattning är svår att beräkna. Handeln saknar nästintill helt regler och sker till stor del utan hänsyn till utrikes- och inrikespolitiska förhållanden. Vi anser att Sverige i FN bör aktualisera frågan om utarbetande av internationella regler för vapenhandeln.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av den parlamentariska utredningens arbete,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samarbetsavtal,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kontroll av svensk vapenexport,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om påföljd för land som brutit mot reglerna för svensk vapenexport,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om FN-initiativ i syfte att åstadkomma internationella regler för vapenhandel.

Stockholm den 20 april 1988

Gunnel Jonäng (c)

Britta Hammarbacken (c)

Karin Söder (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Lennart Brunander (c)

Ingvar Karlsson (c)

i Bengtsfors

Gunhild Bolander (c)

Pär Granstedt (c)

Marianne Karlsson (c)

Gunnar Björk (c)